

Unai Pascual Garcia de Azilu

Ingurumen-ekonomialaria

“Hizkuntza gutxiak defendatzea tresna ahaltsua da planetaren jasangarritasuna lortzeko”

Aitziber Agirre Ruiz de Arkaute · Elhuyar Zientzia
Argazkiak: Marisol Ramirez Fernandez / ©ArgazkiPress

Gure gizarteak egun duen erronka handienetako bat da erabakitzea bioaniztasunaren galera larriari zer estrategiaren bidez helduko diogun. Ohiko ikuspegietatik aldentzen diren aldagaiak sartzearen aldekoa da Unai Pascual Garcia de Azilu, BC3ko ingurumen-ekonomialaria; besteak beste, euskara eta beste hizkuntza gutxituekiko atxikimendua sustatzea eta komunitate indigenen balioak aintzat hartzea.

Lan handia egiten ari zarete naturaren balioak aztertzen eta eztabaida zientifikoaren erdigunean txertatzen. Balio instrumentalak, balio intrintsekoak eta harreman-balioak bereizten dituzue, ezta?

Bai, duela urte batzuk abiatu genuen hausnarketa hori, nazioarteko talde batean. Izan ere, ikusten genuen jasangarritasunaren zientzian eta goi-mailako politiketan etengabeko dikotomia bat sortzen dela naturaren balioaz hitz egitean. Alde batetik, diskurtso oso instrumentalista egiten da, non naturak gizarterako edo pertsonentzat sortzen dituen balibideez hitz egiten baita, ekonomiaren iragazkitik pasatuta (lanpostuak sor ditzake, turismoa sustatu...). Ekonomia berdeaz hitz egiten dugunean, esaterako. Oso lotua dago mendebaldeko ikuspegiarekin, eta instrumentalizazio bortitza aldarrikatzen du beti. Eta, beste aldetik, biologiatik datorren diskurtsoa, naturak berez duen balio intrintsekoa azpimarratzen duena, eta natura zaintzeko erantzukizun handi baten eskutik datorrena. Eta bien artean talka etengabea dago; gatazkak sortzen dira.

Euskal Herrian adibide piloa daukagu. Egunkaria ireki, eta tokian tokiko hainbat gatazka daude, egunero: esaterako, Bolintxun (Bilbon) Supersur errepidea AP-68arekin lotzeko proiektua. Baina hamaika gatazka egon dira gurean: Itoizko urtegia, Leitzarango autobia, AHTa... Etengabeko talka soziala dago, eta uste dut badagoela beste balio-mota bat beharrezkoa dena auzi hori gainditzeko: naturarekin daukagun harreman emozionalak. Harreman-balioak dira, eta pertsona bakoitzarentzat desberdinak izan daitezke. Baso batek balio emozional handia izan dezake giza talde batentzat. Harreman horiek

ez dira abstraktuak, eta asko eragiten dute gudan. Harreman horiek ulertu, izena jarri eta mapatu egin behar ditugu, agendan jartzeko. Erabakiak hartzeko orduan, ekuazioan sartu beharreko aldagaiak dira.

Harreman horiek hizkuntzarekin ere lotu dituzue. Zergatik?

Harreman-balioek zerikusi handia dute gure identitatearekin. Inuit batek bere kulturatik ematen dio errealitateari zentzua, bere begi kultural horietatik. Natura eta bizitza ulertzeko modu bat du. Euskaldunok ere lotura estua dugu gure paisiarekin eta hizkuntzarekin, gure nortasunaren parte dira. Euskarak egiten gaitu, naturak egiten gaitu... Eta jakin nahi genuen euskararekiko harreman emozional horrek ba ote duen zerikusirik guk natura hautemateko moduarekin eta, beraz, naturari atxikitzen dizkiogun balioekin; balio instrumentalekin, intrintsekoekin eta, batez ere, harreman-balioekin. Jakin nahi genuen euskarak garrantzia ote duen balio-harreman horiek sortzean, elikatzean eta adieraztean.

Eta zer ondoriotara iritsi zarete?

Ikerketa Dylan Ingliseekin egin nuen, eta basoa hartu genuen eredu gisa, baina itsasoa edo beste edozer har zitekeen. Kasu honetan, mendebaldeko Pirinioetako basoetan egin genuen ikerketa, Nafarroako iparraldean eta Zuberoan: Irati, Aezkoa... Inguru horretan, hiru hizkuntza hitz egiten dira: euskara, baina baita gaztelania (hegoaldean) eta frantsesa (iparraldean) ere. Ikusi nahi genuen ea baldintza horietan ikusten den patroiaren bat non profil soziolinguistikoek harremanen bat baitute natura balioztatzeko moduarekin.

Basoarekiko harreman-mota guztiak aztertu genituen: instrumentalak (turismoa erakartzea, egurra ateratzea...), esperientzia bitalak eta emozionalak (zer sentitzen duten basoan daudenean), moralak (erantzukizuna, basoa hurrengo belaunaldientzat mantentzearen beharra adierazten ote duten)... Esaldiak sistematizatu genituen: harreman-balioekin zerikusi handia zutenak (adibidez, "basoa beharrezkoa dut nire nortasun kulturala ulertzeko"), balio instrumentalekin zerikusia zutenak (esaterako, "basoak ahalbidetzen duen turismoak ongizate ekonomikoa dakar") eta balio intrintsekoekin zerikusia zutenak (hala nola "basoko zuhaitzek berebiziko balioa dute"). Horrela, bertakoek basoarekiko zer ikuspegi zuten argitu genuen.

Ikusi genuen gizarte horretan hiru ikuspegi nagusi azaltzen zirela, eta pertsona bakoitzean maila desberdinean azaltzen zirela. Ikuspegi nagusietako bat da "zaintzaileena": basoa ondo ustiatzeko erantzukizuna dutela uste dute, onura ekologiko eta sozial asko dituelako, eta hurrengo belaunaldiei zor dietelako. Pixkanaka txertatzen ari den diskurtso oso indartsua da zaintzaren erantzukizuna.

Beste ikuspegi nahiko orokortu bat izan zen "eudalmonia" deitzen dena. Horrek adierazten du basoak bizitza betea eskaintzen diela eta espiritualki asetzen dituela, eta, basorik gabe, beren bizitzan zerbait oso oinarritzkoa faltan izango luketela.

Eta hirugarren ikuspegia oso indartsua dutenen pertsona-taldeari "euskarian" deitu diogu. Ikuspegi hori azaleratu duten pertsonak atxikimendu indartsua dute bizi diren tokiarekiko, eta kultura-identitatearekin oso erlazionatuta dago; basoare-

kiko balio-harreman mota horiek zerikusi zuzena dute euskararekin. Alde batetik, ezin dute bereizketarik egin hauen artean: bertako basoak eta natura, batetik, eta beren kultura-identitatea eta tokian tokiko atxikimendua, bestetik. Eta euskara bitartekari da horretan guztian, euskarak baldintzatzen du tokian tokiko atxikimendua, kultura-identitatea eta naturarekiko atxikimendu hori.

“Euskaldunok lotura estua dugu gure paisaiarekin eta hizkuntzarekin, gure nortasunaren parte dira”

Euskararen bitartekaritza ezagututa, eta ingurumen-larrialdi betean, zer estrategia proposatuko zenuke bizimodu jasangarriagoa sustatzeko aldera?

Batez ere, balio moral/intrintseko eta balio instrumental/ekonomizisten dikotomia hori hautsi behar dugu, eta naturarekiko ditugun harreman-balioak sartu behar ditugu eztabaidan. Badirudi hizkuntza minorizatuak defendatzea tresna ahaltzua izan daitekeela harreman-balioak sustatzeko eta jasangarritasunaren agertoki horretara iristeko. Bestela, askoz ere malkartsuagoa eta zailagoa izango da gure herrialdearen jasangarritasuna lortzerainoko bidaia; ez da inoiz iritsiko balio instrumental eta intrintsekoen eskutik bakarrik. Hirurak izan behar dira kontuan erabaki politikoak hartzerakoan.

Baina argi adierazi nahi dut ez dela euskara jakitea eta hitz egitea bakarrik, baizik eta euskararekiko atxikimendua sustatzea da gakoa; norberaren identitatean sustraitzea.

Berehala Txinan izango den goi-bilerari begirako artikulu bat ere argitaratu duzue, indigenen bizi-modua eta bioaniztasuna erlazionatzen dituena. Mendebaldeko mugimendu kontserbazionistaren jarrera kritikatu duzue.

Eztabaida sustatu nahi genuen, eta [“perspective” artikulu bat argitaratu dugu Nature familiako aldizkari batean](#). Hainbat diziplina zientifikotako erreferente handiak bildu genituen: geografian, Bill Adams; ekologian, Georgina Mace, Sandra Diaz... Aditu horiek mundu mailako itsasargien parekoak dira beren jakintza-arloan, autoritate handia dute beren komunitate zientifikoan etorkizunera begira estrategikoak izan daitezkeen ideiak plazaratzeko.

Ikusten genuen kontserbazio-politikak batez ere mendebaldeko ikuspegiaren mende daudela, eta, gainera, hegoaldeko herrietan esku hartzen dutela batez ere. Oso ikuspegi taktizista erabiltzen dute.

Duela 120 urteko kolonialismotik eratorri den naturarekiko pertzepzioa dute, natura basatiarena, birjinarena; hor bizi den jendearen balio-sistemaren gainetik pasatu behar badu ere. Hala, askotan, oso karismatikoak diren espezieak edo habitatak babesteko, bidezkoak ez diren ekintzak proposatzen dituzte. Bioaniztasuna espezie-kopuruaren, geneen, habitaten edo prozesu ekologikoen arabera neurtzen dugu, baina naturan bizi diren indigena askok, agian, ez dituzte aldagai horiek erabiltzen. Aldarrikatzen duguna da beste ikuspegi hori ere ulertu eta aintzat hartu behar dela etikoki bidezkoa izango den naturaren kontserbazioa sustatzeko.

Adibideren bat jar dezakezu?

Bada, Hegoafrikan edo Indian, esaterako, kolonialismoaren garaitik parke naturalak sortu izan dira megafauna babesteko (elefanteak, tigreak eta abar), askotan koloniak ezarri zituztenen me-

“*Horrelako astintze-prozesuak oso sortzaileak izaten dira. Bestela, zientzian inertzia arriskutsuak sortzen dira*”

sederako (ehizarako); baina, gaur egungo egoera neokolonialean, oraindik ere, han bizi diren komunitate indigenak kanporatzen eta baztertzen dituzte. Injustizia handiak egiten dira, jakinda komunitate indigena horiek izan direla bioaniztasun horren zaintzaile denbora luzez, eta naturagune horretan elkarrekin eboluzionatu dutela haien kulturak eta harreman-balio garrantzitsu horiek.

Natura hitza gizakiok eraikitzen dugun hitza da, antropologoen dioten moduan. Zer da natura? Gu ere naturaren parte gara? Zer paper dugu gure naturaren eboluzioan? Bioaniztasunaren kontzeptu zientifikoak oso ondo funtzionatzen du gauzak katalogatzeko orduan; hori behar-beharrezkoa da natura ulertzeko eta babesteko, baina giza zientziek ere (antropologiak, historiak, ekonomiak, psikologiak...) zeresan handia dute naturarekiko gure posizioa zein den ulertzeko. Hori modu gardenean eginda, bioaniztasunaren zientziaren 2.0 bertsioa lortuko genuke.

Zer-nolako erantzuna jaso duzue mugimendu kontserbazionistatik?

Akademiko askori gustatu zaió hausnarketa; 10.000 pertsonak eskuratu zuten artikulua lehenengo bizpahiru asteetan. Baina kritikak ere egin dituzte. Mugimendu kontserbazionistak pentsa lezake badugula oso zeregin premiazko bat —planetaren % 30 babestea—, eta gure proposamenak ez duela laguntzen. Guk dioguna da % 30 hori ondo dagoela, baina ezin dela espezieen katalogoetan bakarrik oinarritu, eta bertan bizi diren pertsonekin diseinatu eta inplementatu behar direla kontserbazio-politikak eta neurriak.

Are gehiago, orain arte, talka gogorrek izan dira ikuspegi instrumentalen eta ekozentrismen artean. Eta, talka horretan, ikuspegi instrumental/ekonomizista gailentzen ari da. Beste era batera esanda, bataila galtzen ari gara, bioaniztasuna modu herztarian ulertuta.

Orain, Txinako goi-bileran, hurrengo hamarkadarako helburuak ezarriko dira, eta planetako lur-azaleraren % 30 babesteko helburua ezarriko da, seguruenik. Baina non jarriko dugu % 30 hori, komunitate indigenetan? Nori eragingo dio onura eta nori izugarritzko kostu ekonomiko eta sozialak? Hori erabakitzeko, ezin dira erabili espezieen metrikak bakarrik, eta non dauden espezie gehien edo espezie endemikoak. Ikuspegia zabalduko bagenu eta gai izango bagina gizartearen eta naturaren arteko harreman askotarikoak kontuan hartzeko, babesgune horiek ezartzeak onurak ekarriko lituzke naturarentzat zein jendearentzat. Bestela, babesguneak kokatzeak gatazka berriak sortuko ditu, eta nahi genuenaren kontrako efektua lortuko dugu.

Lan horrekin zientzia eta politika *astindu* nahi genituen, batez ere goi-bileran lan egingo duten eragileak. Ez dakigu noraino helduko den, baina eztabaida hori plazaratzeko beharra sentitzen genuen. Oso prozesu zaila izan da guretzat hainbat jakintzarlotako ikertzaileek elkar ulertzea eta artikulua harilkatzea; izan ere, parte hartu duten mundu mailako erreferentziazko ikertzaile horiek badakite erantzukizun handia dutela euren komunitatean. Baina astintze-prozesuak oso sortzaileak izaten dira. Bestela, zientzian inertzia arriskutsuak sortzen dira, eta badakigu inertzian bidaiatzea oso erosoa dela. ●